

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ

Гостинність – це основа туризму, як сфери економічної діяльності. Саме від розміру готельної індустрії, від якості послуг, надаваних засобами розміщення, залежать обсяги туристичних потоків та валютні надходження від туризму до скарбниці держави.

В Одеській області розвиток туристичної інфраструктури, і, насамперед, готельного господарства, повинне стати одним із пріоритетних напрямків діяльності регіону. Одещина здавна мала славу курортної місцевості, чому сприяли придатні кліматичні умови, вигідне географічне місце розташування, наявність історичних і культурних визначних пам'яток. У цей час Одеську область відвідують вітчизняні й іноземні туристи, що подорожують із найрізноманітнішими цілями: бізнесмени – для розв'язку ділових питань, студенти – для навчання, спортсмени – для участі в різних турнірах і зборах, відпочиваючі – для оздоровлення й лікування, й усіх їх приваблює сонце, море, розважальні й культурно-пізнавальні програми.

У зв'язку з цим, пріоритетними напрямками розвитку сфери готельних послуг Одеського регіону мають стати наступні: доведення якості обслуговування до рівня міжнародних стандартів, удосконалювання туристичних технологій, впровадження нових видів і форм сервісного забезпечення, що дозволить у більш повному обсязі задовольняти потреби споживачів.

Однак вивчення статистичних даних про функціонування підприємств готельного господарства Одеської області дає підстави вважатися, що в даній

сфері діяльності існують певні проблеми. У ході дослідження готельної бази Одеського регіону була використана інформація Головного управління статистики Одеської області, що містить зведений аналіз таких форм звітності, як № 1-готель «Звіт про роботу готелю» та № 1-курорт «Звіт про санаторно-курортні (оздоровчі) заклади».

Починаючи аналіз функціонування готельних підприємств Одеської області, слід визначити рейтинг даного структурного підрозділу в загальнонаціональному масштабі й виявити основних конкурентів нашого регіону (таблиця 1).

Таблиця 1

Рейтинг Одеської області за кількістю засобів розміщення туристів серед інших територіально-адміністративних підрозділів України

(одиниць)

Регіони	2005		2006		2007		2008	
	Кількість	Місце	Кількість	Місце	Кількість	Місце	Кількість	Місце
Україна – усього (27 підрозділів)	1232		1269		1420		1595	
Львівська обл.	100	3	110	2	128	1	148	1
м. Київ	109	1	117	1	123	2	125	2
Херсонська обл.	34	15	32	18	38	15	120	3
Дніпропетр. обл.	106	2	106	3	107	3	103	4
Луганська область	56	6	79	5	83	5	101	5
Миколаїв. область	30	17	27	21	84	4	95	6
АР Крим	79	4	82	4	83	5	93	7
Одеська область, <i>у т.ч. у % до підсумку</i>	79	4	76	6	80	6	81	8
	6,4%		6,0%		5,6%		5,1%	

Згідно даним таблиці 1 [1], в Україні за період з 2005 по 2008 роки кількість засобів розміщення туристів збільшилася в 1,3 рази, що в абсолютному вираженні склало 363 одиниці нових або уведених у дію після реконструкції готельних підприємств.

Однак слід мати на увазі, що у формі статистичної звітності № 1-готель ураховуються не всі засоби розміщення туристів, а лише власне готелі, мотелі,

кемпінги, молодіжні турбази та гуртожитки для приїжджих [2]. Підприємства для тимчасового проживання туристів, виділені Всесвітньої туристичною організацією (UNWTO) в окрему категорію, яка має назву «Спеціалізовані засоби розміщення», в українській статистиці знайшли відбиття у формі звітності № 1-курорт, однак не в повному обсязі [3]. Так, наприклад, у даній формі не враховуються місця для розміщення в громадських засобах транспорту (купе в залізничних вагонах, каюти на морських і річкових суднах, спальні місця в автобусах-ротелях), конгрес-центри, зате враховуються санаторії (які згідно українському законодавству відносяться до категорії готелів), будинки відпочинку й пансіонати, бази відпочинку (які відносяться до аналогічних засобів розміщення) [4].

Невідповідність форм статистичної звітності №1-готель і № 1-курорт міжнародним нормам UNWTO та українському законодавству проявляється й у тому, що кемпінги й гуртожитки для приїжджих (тобто інші колективні засоби розміщення) віднесені до категорії готелів і беруть участь у формуванні даних про *готельний фонд* України.

Аналізуючи дані таблиці 1, можна зробити висновок про те, що Одеський регіон поступово втрачає лідируючі позиції на українському ринку готельних послуг. У цей час у нашій країні існує 27 територіально-адміністративних одиниць, у число яких включено 24 області, Автономна Республіка Крим і 2 міста – Київ і Севастополь. При цьому, Одещина, яка ще у 2005 році займала 4 місце серед інших регіонів України, зараз перемістилася на 8-е, незважаючи на те, що за досліджуваній період кількість готельних підприємств зросла на 2 одиниці, чого, однак, явно недостатньо.

Частка готельних підприємств Одеської області в загальнонаціональному масштабі також постійно знижується – з 6,4% у 2005 р. до 5,1% у 2008 р.

Якщо основними конкурентами Одеської області в 2005 році були м. Київ, АР Крим, Дніпропетровська й Львівська області, то в 2008 році Одещину випередили навіть Миколаївська (в 1,17 рази), Луганська (в 1,25 рази) і Херсонська (в 1,48 рази) області.

Однак, на наш погляд, у цьому випадку є певні неточності в складанні статистичної звітності, тому що, наприклад, Херсонська область перемістилася з 15 місця в 2005 р. на 3 місце в 2008 р. (збільшення готельної бази в 4 рази), Миколаївська область – з 17 місця на 6-е за той же період часу (ріст більш ніж в 3 рази). Крім того, в Одеській області існує маса засобів розміщення, які не звітують перед органами статистики, і, відповідно, не враховуються у звітних даних, що свідчить про істотні проблеми туристичної галузі в плані якості надаваних послуг і рівня доходів держави. У таблиці 2 представлена структура готельної бази Одеського регіону [1].

Таблиця 2

Структура готельної бази Одеського регіону

Типи засобів розміщення	Од. вим.	2005	2006	2007	2008
Готелі	од.	49	48	46	48
	%	62,1	63,1	57,4	59,2
Мотелі	од.	-	-	-	-
	%	0	0	0	0
Кемпінги	од.	2	1	3	3
	%	2,5	1,3	3,8	3,7
Молодіжні турбази	од.	3	3	3	2
	%	3,8	4,0	3,8	2,5
Гуртожитки для приїжджих тощо	од.	25	24	28	28
	%	31,6	31,6	35,0	34,6
Усього	од.	79	76	80	81
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

За станом на 1 січня 2009 р. в Одеській області функціонувало 81 підприємство готельного господарства. Серед загальної кількості засобів розміщення, що звітують за формою № 1-готель, значиться 48 готелів, 28 гуртожитків для приїжджих і інших місць для тимчасового проживання, 2 молодіжні турбази, 3 кемпінгу.

Розглядаючи структуру готельного господарства Одеської області, можна зробити висновок, що найбільше поширення одержали два типи підприємств: готелі – 59,2% від їхньої загальної кількості й гуртожитки для приїжджих –

34,6%. Разом з тим, на Одещині зовсім не представлені такі засоби розміщення, як мотелі.

Основні показники функціонування ринку готельних послуг Одеського регіону представлені у таблиці 3, розраховані на підставі даних Головного управління статистики Одеської області [1].

Таблиця 3

Основні показники функціонування ринку готельних послуг
Одеської області

Показники		Роки				2008 у % до 2005
		2005	2006	2007	2008	
Кількість готелів і інших місць для тимчасового проживання, од.		79	76	80	81	102,5
Житлова площа номерів, м ²	усіх номерів	75266	76039	84504	89117	118,4
	у середньому на 1 номер	23,1	23,2	22,8	22,5	97,4
Загальна кількість	місць	6619	6611	7425	7788	117,7
	номерів	3262	3273	3701	3952	121,2
Середня місткість одного підприємства	місць	84	87	93	96	114,3
	номерів	41	43	46	49	119,5
Обслуговано приїжджих, осіб	усього	289770	295468	298504	241670	83,4
	у т.ч. іноземців	51606	60639	63965	55792	108,1
Час перебування приїжджих, людино-днів	усього	683320	700059	739198	578203	84,6
	у т.ч. іноземців	118382	146612	148640	129834	109,7
Середня тривалість перебування, днів	усього	2,4	2,4	2,4	2,4	1,0
	у т.ч. іноземців	2,3	2,4	2,3	2,3	1,0
Доходи від основного виду діяльності	усього, тис. грн.	76472	100640	132426	138770	181,5
	від 1 підприємства, тис. грн.	968,0	1324,2	1655,3	1713,2	177,0
	від 1 людино-дня, грн.	112	144	179	240	214,3
Коефіцієнт завантаження		0,28	0,29	0,27	0,20	0,71

Згідно даним таблиці 3, за досліджуваний період загальна кількість готельних підприємств області зростає на 2 одиниці, у т.ч. на 1169 місць (690 номерів). При цьому житлова площа номерного фонду збільшилася майже на 14 тис.м², однак показник середньої квадратури номеру знижувався протягом останніх двох років. Так, кількість квадратних метрів, що припадають на 1 номер, зменшилася з 23,1 м² до 22,5 м², або на 3,5%.

Дослідження середньої кількості номерного фонду, що припадає на одне готельне підприємство Одеської області, дозволяє зробити висновок про те, що в межах регіону середня місткість засобів розміщення становить 41 – 49 номерів, що свідчить про введення в лад готелів з великим номерним фондом.

Ще одним цікавим фактом є показник середньої тривалості перебування приїжджих у засобах розміщення, який становить приблизно 2,4 дня, і залишається незмінним протягом останніх чотирьох років, як при обслуговуванні всього туристопотоку, так і окремо іноземних туристів.

Слід також звернути увагу на показник середнього доходу, одержуваного від 1 людино-дня обслуговування: в Одеському регіоні він збільшився з 112 до 240 грн., тобто у 2 рази за розглянутий період.

Середнє завантаження засобів туристів Одеської області катастрофічно падає: якщо ще в 2005 році воно становило 28%, то у 2009 році зупинилося на позначці 20%, що надто мало. Більш докладне дослідження даного показника презентовано в таблиці 4 [1].

Таблиця 4

Коефіцієнт використання місткості готельної бази Одеського регіону
за типами засобів розміщення

Типи засобів розміщення	2005	2006	2007	2008
Готелі	0,32	0,33	0,31	0,23
Мотелі	-	-	-	-
Кемпінги	0,07	0,03	0,11	0,14
Молодіжні турбази	0,14	0,14	0,13	0,19
Гуртожитки для приїжджих	0,19	0,20	0,24	0,12
Усього	0,28	0,29	0,27	0,20

Згідно даним таблиці 4, саме готелі забезпечують основне завантаження засобів розміщення в Одеській області, тому що даний показник практично рівний загальному середньому коефіцієнту використання місткості номерного фонду. Підприємства інших типів засобів розміщення не роблять істотного впливу на заповнюваність готельної бази протягом року, використовуючись тільки в літній сезон.

Ефективність функціонування готельної бази залежить також від структури номерного фонду засобів розміщення. Відповідно до національного стандарту України ДСТУ 4527:2006 «Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення», у нашій країні існує 15 типів номерів [4], однак у статистичних щорічниках для зручності проведення аналізу всі номери підрозділяються на основні п'ять категорій: люкси, напівлюкси, одномісні, двомісні й багатомісні номери. Дослідження структури номерного фонду засобів розміщення Одеської області презентовано в таблиці 5 [1].

Таблиця 5

Структура номерного фонду готельної бази Одеського регіону
по типах номерів за 2008 рік

(одиниць / відсотків)

Типи засобів розміщення	Усього	типи номерів				
		люкс	напівлюкс	1-місний	2-місний	багатомісний
Готелі	3165	250	466	636	1543	270
	100%	8%	14%	20%	49%	9%
Мотелі	-	-	-	-	-	-
	0	0	0	0	0	0
Кемпінги	144	8	20	27	60	29
	100%	5%	14%	19%	42%	20%
Молодіжні турбази	111	3	-	2	94	12
	100%	3%	0	2%	85%	10%
Гуртожитки для приїжджих	532	14	7	42	329	140
	100%	3%	1%	8%	62%	26%
Усього	3952	275	493	707	2026	451
	100%	7%	13%	18%	51%	11%

Відповідно до даних таблиці 5, у 2008 році половина номерного фонду засобів розміщення Одеського регіону належала двомісним номерам (51%), інша частина номерів була розподілена між чотирма укрупненими категоріями номерів, з яких на одномісні доводилося 18%, напівлюкси – 13%, багатомісні – 11% і люкси – 7%. Варто зазначити, що в Одеському регіоні спостерігається вкрай мала кількість готельних номерів і місць у них. Так, якщо за даними таблиці 3, у 2008 році одноразова місткість готельного фонду Одеського регіону склала 7788 місць, то показник кількості готельних місць у розрахунку на 1 тисячу місцевого населення дорівнює 3-м ($7\,788 \text{ місць} : 2\,500\,000 \text{ осіб} \times 1\,000 \text{ осіб} = 3 \text{ місця/1 тис. осіб}$), у той час, як по європейських мірках він повинен відповідати як мінімум 10-ти.

Середній рівень прибутковості готельних підприємств Одеського регіону в розрахунку на одного туриста представлено в таблиці 6 [1].

Таблиця 6

Середній рівень прибутковості готельних підприємств
Одеського регіону

Показники		Од. вим.	2005	2006	2007	2008
Готелі	Доходи	тис.грн.	75112	99243	126269	130523
	Кількість туристів	осіб	258135	264667	281706	229180
	Середній дохід	грн.	291	375	448	570
Кемпінги	Доходи	тис.грн.	396	210	1212	681
	Кількість туристів	осіб	1008	372	1278	1086
	Середній дохід	грн.	393	565	948	627
Молодіжні турбази	Доходи	тис.грн.	414	483	437	377
	Кількість туристів	осіб	2139	2480	1993	1356
	Середній дохід	грн.	194	195	219	278
Гуртожитки для приїжджих	Доходи	тис.грн.	550	704	4509	7189
	Кількість туристів	осіб	28488	27949	13527	10048
	Середній дохід	грн.	19	25	33	72
Усього	Доходи	тис.грн.	76472	100640	132426	138770
	Кількість туристів	осіб	289770	295468	298504	241670
	Середній дохід	грн.	264	341	444	574

Згідно з даними таблиці 6, середній дохід від основного виду діяльності засобів розміщення Одеського регіону збільшився з 264 грн. в 2005 році до 574 грн. в 2008 році, тобто більш ніж у 2 рази. Однак найвищий усереднений показник прибутковості належить кемпінгам, кількість яких коливається від одного до трьох, а коефіцієнт завантаження перебуває на рівні 0,07. Проте середня прибутковість від обслуговування одного туриста в кемпінгах вище, чим у готелях. Найменший середній дохід у розрахунку на одного туриста належить гуртожиткам для приїжджих, становлячи 19 грн. в 2005 році й 72 грн. у 2008 році.

Згідно з даними, представленими в розглянутих вище таблицях, а також за інформацією Головного управління статистики Одеської області, доходи від експлуатації готелів і інших місць для тимчасового проживання в 2008 році склали 138,8 млн. грн., при цьому основна частина доходу отримана від підприємств готельного господарства, розташованих у міській місцевості – 138,7 млн. грн. (99,9% від загального обсягу). Доходи, отримані від обслуговування іноземних громадян, збільшилися й склали 48,1 млн. грн. (34,7% від загального обсягу). Основна частина доходу від проживання в готельному господарстві отримана готелями м.Одеси – 129,9 млн. грн. (93,6% від загального обсягу) [1].

Варто зазначити, що готельний бізнес розвивається в основному тільки в обласному центрі, де відкриваються нові й реконструюються діючі підприємства, рівень сервісу й комфортабельності яких наближений до вимог стандартів, тоді як по районах області кількість підприємств готельного господарства продовжує скорочуватися.

На підставі проведеного дослідження зроблені наступні висновки:

- в Україні багато з існуючих у теорії й на практиці типів засобів розміщення, які згідно ДСТУ 4527:2006 відносяться до групи готелів і аналогічних їм засобів розміщення (пансіонати, будинки й бази відпочинку, санаторії, профілакторії, хостели, оздоровчі табори тощо) не знайшли відбиття у відомостях, надаваних вітчизняною статистикою за формою № 1-готель, що

приводить до звуження існуючих границь у даному секторі готельного господарства;

- в Одеській області офіційно зареєстровані в органах статистики в основному ті готельні підприємства, які мають великий номерний фонд, або, зробивши серйозні капіталовкладення й пройшовши процедуру сертифікації, мають намір широко рекламувати свої послуги на готельному ринку регіону;

- готельна база Одеської області перебуває на 8-му місці серед інших регіонів України, питома вага її постійно знижується, завантаження номерного фонду зменшується, кількість наданих туристам місце-днів залишається на низькому рівні, а вартість обслуговування збільшилася в 2 рази за досліджуваний період, що вказує на негативні тенденції в розвитку готельного бізнесу Одеського регіону.

Література:

1. Готелі та інші місця для тимчасового проживання Одеської області: Статистичний збірник. – Одеса: Головне управління статистики в Одеській області, 2009. – 76 с.

2. Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1-готель (річна) «Звіт про роботу готелю»: Наказ Державного комітету статистики України від 30.04.2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 1-курорт «Звіт санаторно-курортного (оздоровчого) закладу»: Наказ Державного комітету статистики України від 27.07.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. ДСТУ 4527:2006. Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення. – Введ. 01.10.2006 р. – К.: Держспоживстандарт України, 2006. – 28 с.